

Fundacja na Rzecz Dwujęzyczności

Scenariusz godziny wychowawczej

Kruk, krukowi oka nie wykole – fałszywa lojalność wobec sprawców przemocy rówieśniczej.

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji w ramach programu Nasze tradycje.

Autorka	Katarzyna Pluta	
Grupa docelowa, w tym wiek uczestników	Uczniowie 7 i 8 klasy szkoły podstawowej oraz szkół ponadpodstawowych	
Rodzaj zajęć, przedmiot	Godzina wychowawcza	
Temat, tytuł	„Kruk, krukowi oka nie wykole” – fałszywa lojalność wobec sprawców przemocy rówieśniczej.	
Słowa kluczowe	przemoc, lojalność	
Krótki opis zajęć	Zajęcia poświęcone są fałszywej lojalności wobec sprawców przemocy rówieśniczej i tym samym chronieniu sprawców kosztem ich ofiar. Zajęcia mogą stanowić wprowadzenie do jednego lub kilku spotkań, np. z psychologiem, policjantem, prawnikiem, podczas których uczniowie zostaną zapoznani z prawnymi aspektami przemocy oraz odpowiedzialnością osób nieletnich.	
Czas trwania	90 minut. Dwie godziny lekcyjne.	
Cele zajęć	CEL 1. Uświadomienie uczniom, czym jest przemoc i jakie są rodzaje przemocy. CEL 2. Pokazanie uczniom, jakie skutki wywołuje przemoc u osób pokrzywdzonych. CEL 3. Uświadomienie uczniom, że „krycie” sprawców to współudział w rozprzestrzenianiu się przemocy.	
Kryteria sukcesu, efekty uczenia się	Po zajęciach, uczniowie: KS 1. rozpoznają przemoc oraz wymieniają i klasyfikują jej różne rodzaje (np. fizyczną, psychiczną, werbalną, cyberprzemoc). KS 2. wskazują skutki przemocy dla osób jej doświadczających, w tym emocjonalne, społeczne, zdrowotne, KS 3. wyjaśniają, dlaczego „krycie” sprawców przemocy sprzyja jej rozprzestrzenianiu się oraz wskazują właściwe reakcje świadka przemocy.	Powiązanie z celami C 1. z KS 1. C 2. z KS 2. C 3. z KS 3.
Metody, techniki, formy pracy	moderowana dyskusja, praca w parach, praca w grupach, praca indywidualna	

STRUKTURA ZAJĘĆ

Aktywność	Czas trwania	Czynności osoby prowadzącej	Czynności uczestników	Niezbędne materiały i sprzęt
Wprowadzenie	10 - 15 minut	Nauczyciel przygotowuje chmurę wyrazową zawierającą określenia opisujące różne formy przemocy. Nie używa nazw obcojęzycznych ani specjalistycznej terminologii – celem ćwiczenia nie jest nauka nomenklatury, lecz rozpoznawanie zjawiska. Nauczyciel prosi uczniów o wskazanie pojęć odnoszących się do przemocy oraz o podanie krótkich przykładów ilustrujących te formy, najlepiej opartych na własnych doświadczeniach lub obserwacjach. Przykłady powinny mieć formę krótkich wypowiedzi, a nie rozbudowanych opowiadań (np. przeżywanie jako forma przemocy emocjonalnej, wywieranie presji poprzez groźbę odrzucenia jako forma przemocy psychicznej). Nie ma konieczności omawiania wszystkich form przemocy – ich liczba i dobór powinny być dostosowane do wieku, potrzeb oraz specyfiki grupy uczniów. Istotne jest, aby nie koncentrować się wyłącznie na przemocy fizycznej, lecz zwrócić uwagę również na przemoc psychiczną i emocjonalną, w tym na hejt, które mogą mieć poważne i długofalowe konsekwencje dla dobrostanu osób doświadczających takich zachowań, a nawet prowadzić do prób samobójczych. Nauczyciel wspiera uczniów w przyporządkowaniu przykładów do poszczególnych form przemocy, mając na uwadze, że celem zajęć nie jest precyzyjna klasyfikacja pojęć, lecz uświadomienie uczniom, że przemoc może przybierać różne formy i w każdej z nich jest krzywdząca. Na zakończenie nauczyciel zapisuje na tablicy wniosek podsumowujący dyskusję, np.: „Przemoc ma wiele oblicz i w każdej formie jest bolesna”.	Uczniowie identyfikują różne formy przemocy, podają przykłady. Nauczyciel pilnuje, aby opisywane przykłady nie były drastyczne lub obsceniczne.	chmura wyrazowa z nazwami różnych form przemocy (np. przemoc psychiczna, fizyczna, emocjonalna, finansowa/ekonomiczna, zaniedbanie, przemoc seksualna, przemoc domowa) lub karty/rozsypanka wyrazowa z tymi pojęciami. Sprzęt multimedialny (komputer, projektor/tablica interaktywna) – jeśli dostępny. Tablica i środki do zapisu wniosków z dyskusji.
Rozmowa w parach Podsumowanie na forum.	20 minut	Nauczyciel łączy uczniów w pary, aby każdy miał możliwość wypowiedzenia się na temat przemocy. Jednocześnie jest to ćwiczenie z uważnego słuchania innej osoby. Sposób doboru par musi być przemyślany, szczególnie, gdy wśród uczniów są sprawcy przemocy, czy też skłonni do przemocy. Nie łączymy spokojnej dziewczynki ze skłonny do agresji kolegą lub koleżanką. Nauczyciel wyjaśnia zadanie. Zadaniem uczniów jest podzielenie się odczuciami i refleksjami na temat przemocy. Przez 3 minuty mówi jedna osoba, a druga słucha, po 3 minutach (sygnał od prowadzącego) następuje zmiana. Po wysłuchaniu wypowiedzi, uczniowie mają ją sparafrazować, opisując krótko refleksje i odczucia kolegi / koleżanki. Jeśli w klasie jest uczeń, o którym wiemy lub mamy uzasadnione podejrzenia, że jest sprawcą przemocy można rozważyć jego pracę w parze z nauczycielem lub pedagogiem/psychologiem uczestniczącym w zajęciach. Po zakończeniu pracy w parach uczniowie na forum klasy – dobrowolnie i bez ujawniania szczegółów osobistych – dzielą się wnioskami z rozmowy i refleksjami na temat tego, jak ważne jest uważne słuchanie i reagowanie na krzywdę innych.	Uczniowie prowadzą rozmowę, zgodnie z instrukcją nauczyciela.	

Praca w grupach	15 - 20 minut	Nauczyciel przedstawia uczniom historię dotyczącą sytuacji przemocy, np. hejtu w mediach społecznościowych połączonego z zastraszaniem ofiary. W opisywanej sytuacji inni uczniowie wiedzą, kto jest sprawcą. Sprawca lub sprawcy nie ukrywają swoich działań, traktują je jako „żart” i wyśmiewają ofiarę. Ofiara z czasem staje się coraz bardziej przytłoczona sytuacją, unika szkoły, wycofuje się z kontaktów, ale w pewnym momencie komuś się zwierza. Szkoła podejmuje próby wyjaśnienia sytuacji, pytając uczniów, co wiedzą na ten temat, jednak wszyscy twierdzą, że nic nie wiedzą. <i>Nauczyciel może skorzystać z gotowego materiału filmowego (np. ze stron organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy) lub przygotować własną historię osadzoną w realiach bliskich uczniom danej szkoły.</i> Następnie nauczyciel łączy uczniów w grupy w sposób wcześniej przemyślany i dostosowany do specyfiki klasy. Grupa nie powinna liczyć więcej niż pięć osób. Pracując w grupach, uczniowie mają za zadanie rozwinięcie poniższych stwierdzeń: 1. <i>Udaję, że nic nie wiem, bo boję się ... (uczniowie dopisują, czego się boją, i podają przykłady).</i> 2. <i>Głupio jest donosić na kolegów/koleżanki, ponieważ ... (uczniowie wyjaśniają, dlaczego tak myślą niektórzy rówieśnicy i podają przykłady).</i> 3. <i>To nie moja sprawa, ponieważ ... (uczniowie zapisują możliwe argumenty osób, które w ten sposób usprawiedliwiają swoją bierność).</i> Nauczyciel prosi o wybranie osoby, osób, które będą referować to, co wypracowały poszczególne grupy.	Uczniowie słuchają historii opowiedzianej przez nauczyciela, a następnie pracują w grupach nad rozwinięciem stwierdzeń.	Propozycja: film p.t. „Bullying – historia Klary i Ani” https://www.youtube.com/watch?v=7Jb1agjtcW0 #Spotted. Mini serial składający się z 6 odcinków, szczególnie odcinek 5 https://www.youtube.com/playlist?list=PLfRXTVmpnYfBYGQgYYAw5BN-gL9cljA74n
Omówienie efektów pracy w grupach na forum	15 - 25 minut	Po zakończeniu pracy w grupach nauczyciel inicjuje omówienie wyników rozmów na forum klasy, koncentrując się na mechanizmach milczenia, „krycia” sprawców oraz konsekwencjach takiej postawy dla ofiary i całej społeczności. Informuje, że uczniowie mogą zadawać pytania lub wyrażać własne opinie po zakończeniu prezentacji przez każdą z grup.	Przedstawiciele każdej z grup referują to, co grupy wypracowały. Pozostali uczniowie słuchają. Po zakończonej prezentacji, mogą komentować lub zadawać pytania.	kartki z początkiem zdań

Podsumowanie	15 - 25 minut	Na plakacie, monitorze lub tablicy nauczyciel rysuje okrąg, w który wpisuje przysłowie „Kruk, krukowi oka nie wykole, bo... Dorysowuje do niego promienie. Zamysł jest taki, aby uczniowie proponowali krótkie hasła, np. <i>bo się boi, bo nie chce stracić kolegi/przyjaciela, bo nie chce być ofiarą itp.</i> Nauczyciel pomaga uczniom skrócić ich wypowiedzi do jak najbardziej syntetycznych haseł, które umieszcza wokół okręgu na promieniach, tak, aby powstało słońce.	Uczniowie proponują krótkie, sformułowania do zapisania na promieniach okręgu.	tablica lub flipchart lub szary papier lub monitor
Praca indywidualna - list	15-25 minut	Nauczyciel wprowadza zadanie polegające na napisaniu anonimowego listu do dorosłych, w którym uczniowie opisują, czego potrzebują od dorosłych, aby czuć się bezpiecznie oraz nie obawiać się zgłaszania zauważonych przejawów przemocy. Wyjaśnia, że list powinien rozpoczynać się od słów: „Droży Dorosli...”, z możliwością doprecyzowania, jakich dorosłych uczniowie mają na myśli (np. nauczycieli, rodziców, wychowawców, innych dorosłych). Nauczyciel rozdaje uczniom koperty oraz puste kartki, prosząc, aby nie podpisywać ani listu, ani koperty. Tłumaczy zasady zadania oraz dba o zapewnienie uczniom odpowiednich warunków do pracy, aby każdy miał przestrzeń umożliwiającą swobodne i bezpieczne wypowiedzenie się, bez możliwości podglądania przez innych.	Uczniowie wykonują zadanie w ciszy. Po skończeniu wkładają do koperty i oddają nauczycielowi.	koperty, kartki
Podsumowanie zajęć	15 minut	Nauczyciel podsumowuje zajęcia, dziękuje uczniom za pracę oraz docenia ich zaangażowanie. Przypomina najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych działań. Informuje uczniów, że zapozna się z treścią wszystkich anonimowych listów, a zebrane wnioski omówi z pedagogiem lub psychologiem szkolnym oraz innymi nauczycielami, w celu wzmocnienia systemu wsparcia uczniów i skuteczniejszego przeciwdziałania przemocy. Na zakończenie nauczyciel przypomina przysłowie „Kruk krukowi oka nie wykole” i zachęca uczniów, aby nie kierowali się nim bezrefleksyjnie, lecz reagowali na krzywdę i nie pozostawali obojętni wobec przemocy.		
Metody monitorowania osiągnięć uczestników	Aktywne uczestnictwo uczniów w zajęciach stanowi wskaźnik osiągnięcia celów. Nauczyciel obserwuje poziom zaangażowania uczniów i w przypadku braku aktywności podejmuje działania wspierające, np. i zachęca ucznia do udziału, zadaje dodatkowe pytania, udziela wyjaśnień. W sytuacji, gdy trudności dotyczą większej grupy uczniów, nauczyciel modyfikuje sposób prowadzenia zajęć, dostosowując tempo i formę pracy.			
Lista dodatkowych materiałów	Obfite materiały edukacyjne dostępne są w Internecie, m.in. na portalu „Niebieskiej Linii”.			
Możliwe sposoby indywidualizacji pracy na zajęciach (jeśli dotyczy)	Zajęcia dotyczące uczuć i emocji mogą być szczególnie trudne dla uczniów nieneurotypowych oraz uczniów z doświadczeniem przemocy. W takich sytuacjach wskazana jest obecność pedagoga szkolnego, pedagoga specjalnego lub psychologa szkolnego, którzy mogą zapewnić dodatkowe wsparcie emocjonalne oraz pomóc w dostosowaniu form i tempa pracy do indywidualnych potrzeb uczniów.			
Jakie potencjalne trudności można napotkać, prowadząc zajęcia?			Jak im zaradzić?	
W klasie mogą znajdować się zarówno sprawcy przemocy (świadomi lub nieświadomi), jak i jej ofiary, co wymaga szczególnej ostrożności w doborze treści i form pracy. Tematyka zajęć może silnie poruszyć uczniów emocjonalnie, co może skutkować potrzebą wydłużenia czasu realizacji zajęć, przekraczającą standardowy wymiar jednej lub dwóch godzin lekcyjnych.			Zalecana jest konsultacja z pedagogiem lub psychologiem szkolnym. Wskazane jest zaplanowanie zajęć z rezerwą czasową (np. przeznaczenie na nie dwóch ostatnich godzin lekcyjnych), aby umożliwić spokojne domknięcie pracy i czas na reakcję na ewentualne potrzeby emocjonalne uczniów.	